

UDSKRIFT
AF
ØSTRE LANDSRETS RETSBOG

Den 23. februar 2018 kl. 09:30 holdt Østre Landsret offentligt retsmøde i retsbygningen, Bredgade 42, København.

Som dommere fungerede landsdommerne Ole Dybdahl, Tine Vuust og Morten Christensen, førstnævnte som rettens formand.

Der foretoges fortsat hovedforhandling.

24. afd. nr. B-3448-14:

1) Inge Genefke og Bent Sørensens Antitortur Støttefond

som mandatar for ' _____

2) _____

3) _____

4) ' _____

5) _____

6) _____

7) _____

8) _____

9) _____

10) _____

11) _____

12) _____

13) _____

14) _____

15) _____

16) Inge Genefke og Bent Sørensens Antitortur Støttefond

som mandatar for _____

17) _____

18) _____

19) _____

20) _____

21) _____

22) _____

23) _____

(advokat Christian F. Jensen, besk., for sagsøgerne 2 til 15 og 17 til 23,
og advokat Christian Harlang for så vidt angår sagsøgerne 1 og 16 samt
den del af sagen, hvori der ikke er dækning under den meddelte fri proces)

mod

Forsvarsministeriet

(advokat Peter Biering)

For sagsøgerne mødte advokat Christian Harlang og advokat Christian F. Jensen.

For sagsøgte mødte advokat Peter Biering. Med advokaten mødte tillige advokatfuldmægtigene Emil Wetendorff Nørgaard og Malthe Gade Jeppesen.

Sagsøger 14 var mødt. Som tolk for sagsøger mødte Allan El-Zayat.

Sagen drøftedes.

Advokat Peter Biering oplyste, at Anders B. Olesen i den kommende tid er på uddannelsesophold blandt andet i USA, og sagsøgerne ønsker at afhøre ham via videoforbindelse til den danske ambassade i Washington. I den forbindelse har Udenrigsministeriet i lyset af det hidtidige forløb i sagen oplyst, at sådanne forklaringer via videoforbindelse til de danske repræsentationer udgør en ressourcemæssig belastning. Ministeriet har dog på grund af sagens særlige karakter valgt at dispensere fra betalingsbekendtgørelsen, men har tilkendegivet, at man fremadrettet ønsker en formel godkendelse fra landsrettens side af sådanne tiltag i forbindelse med bevisførelsen i sagen. Jesper Møller-Pedersen er i dag chef for de udsendte danske styrker i Irak og befinder sig i det østlige Irak. Vidnets rejsetid til Danmark er fire-fem dage. Forsvarsministeriet ønsker derfor, at afhøringen af dette vidne tilret-

telægges således, at vidnet ikke skal rejse til Danmark mere end én gang i forbindelse med sagen.

Advokat Peter Biering foreslog på denne baggrund, at vidnerne Anders B. Olesen og Jesper Møller-Pedersen afhøres under den del af hovedforhandlingen, som er afsat til sagsøgtes vidneførsel. Denne ordning vil kunne frigøre tid i næste uge, som herefter vil kunne anvendes til afhøring af sagsøgere, lokale vidner og andre af sagsøgernes vidner.

Sagsøgernes advokater meddelte at ville tage stilling hertil senere under retsmødet.

Som vidne mødte Kenneth Øhlenschläger Buhl.

Der fremlagdes Værnsfælles Forsvarskommandos brev af 4. december 2017 vedrørende ophævelse af vidnet Kenneth Øhlenschläger Buhls tavshedspligt med nærmere angivne begrænsninger. Retsformanden gennemgik indholdet af brevet og formanede vidnet behørigt på baggrund heraf og den mellem parterne under retsmødet den 22. februar 2018 opnåede enighed om, hvilke yderligere spørgsmål der kan stilles til vidnet.

Kenneth Øhlenschläger Buhl forklarede blandt andet, at han var udsendt på hold 4 som militærjurist. Han havde og har fortsat rang af orlovskaptajn. Han er uddannet cand.jur. og blev ph.d. i folkeret i 2010. Han gjorde inden udsendelsen tjeneste i Forsvarskommandoens inspektionsafdeling, hvor han arbejdede med implementeringen af DeMars. Han havde på daværende tidspunkt ikke andre funktioner, men fulgte kurser for militærjurister.

Han fik i begyndelsen af 2004 tilbud om at blive udsendt til Irak. Han kendte John Dalby fra tidligere tjeneste i Forsvarskommandoen og valgte at acceptere tilbuddet. Han ankom til Irak på hold 4 omkring den 12. august 2004 og var der indtil medio februar 2005. Inden udsendelsen indgik han i "premission training" med de øvrige på hold 4 på Antvorskov kaserne i Slagelse. Det var en missionsforberedende uddannelse for staben og de øvrige på holdet. De deltog også i nogle feltøvelser i Jylland. Behandlingen af fanger var en del af undervisningen. Hans missionsforberedende uddannelse foregik i løbet af sommeren 2004. Reglerne for behandling af krigsfanger og civile i krigstid i henholdsvis tredje og fjerde Genevekonvention minder en del om hinanden. Han forestod den juridiske undervisning i behandling af fanger, inden hold 4 blev udsendt. Der var en større præsentation omkring juli 2004 af magtanvendelsesgrundlaget, hvor bataljonen var samlet. Han havde kendskab

til de retlige dokumenter, som lå til grund for indsatsen i Irak. Bataljonen bestod af i alt ca. 500 personer, men det var ikke alle, der deltog i præsentationen.

Der var udarbejdet et magtanvendelsesdirektiv forinden udsendelsen, og der blev i forløbet udarbejdet et ændret magtanvendelsesdirektiv i konsekvens af magtoverdragelsen til irakerne. Magtoverdragelsen fandt formentlig sted i løbet af vidnets missionsforberedende uddannelse. Koalitionsstyrkerne var derefter til stede i landet efter invitation fra den irakiske regering. Den fjerde Genevekonvention fandt analog anvendelse. Dette konkluderede de på grundlag af den gældende FN-resolution, der lå til grund for koalitionsstyrkernes tilstedeværelse i Irak. De danske soldater måtte efter det senest gældende magtanvendelsesdirektiv ikke uden videre overlevere irakere til lokale myndigheder. De måtte ifølge direktivet alene foretage ”questioning” og ikke egentlig afhøring.

Den første måned efter ankomsten til Irak var præget af forholdene på hold 3 i konsekvens af Hommel-sagen. Det var nærmest et fallitbo. Hans forgænger, Kurt Borgkvist, var sammen med blandt andre chefen for hold 3 blevet hjemsendt, og der var i stedet en anden militærjurist, Pernille Hedin. Hold 4 modtog nyheden om Hommel-sagen under den missionsforberedende uddannelse, og der bredte sig en form for usikkerhed i forhold til, om de udsendte på hold 3 havde handlet i god tro og alligevel var blevet ”dømt ude”. John Dalby havde blandt andet i lyset heraf tilkendegivet over for vidnet, at der ikke var nogen grund til at gå til kanten af magtanvendelsesdirektivet. Han kan ikke huske, at der på daværende tidspunkt forelå informationer om fangeklager. Foreholdt e-mail af 19. juli 2004 til Kia Grønlykke om liste over fanger, som ved det uanmeldte tilsyn den 23. juni 2004 hævdede at være blevet udsat for overlast eller at lide af sygdomme under deres tilfangetagelse, jf. ekstraktens bind V, side 69 f., samt månedsrapport i ekstraktens bind V, side 111-113, forklarede han, at han ikke erindrer at være blevet bekendt med sådanne informationer. Han opfattede situationen dernede på den måde, at han primært skulle fokusere på to ”danske” fanger, der var tilbageholdt i den britiske ”detention facility”. Han beskæftigede sig ikke i øvrigt med tidligere tilbageholdte fanger. De havde en handlepligt, hvis de så, at fanger blev udsat for overgreb i irakiske styrkers varetægt. Han har ikke tidligere set Justitsministeriets notits af 1. juli 2004 om visse ansvarsforhold for danske styrker i Irak, jf. ekstraktens bind V, side 45 f.

Der opstod mellem parterne uenighed om, hvorvidt vidnet må spørges, om notitsens indhold svarer til hans opfattelse af hold 4’s forpligtelser under udsendelsen i Irak.

Efter votering tilkendegav retsformanden, at det er et bevistema i sagen, hvilke regler der gjaldt for hold 4 i relation til behandling af civile. Justitsministeriets notits af 1. juli 2004 er et omstridt bilag i sagen. Med disse bemærkninger, og idet der gives vidnet lejlighed til at gennemlæse bilaget inden besvarelse af spørgsmål, har retten besluttet, at der kan stilles spørgsmål herom til vidnet som ønsket af sagsøgerne.

I relation til notitsens punkt 2, 1. og 2. afsnit, samt 3. afsnit, 1. punktum, forklarede vidnet, at de havde et direktiv om handlepligt, hvis de overværede overgreb begået af irakiske styrker. Dette lå i krydsfeltet mellem politik og jura, for de danske styrker kunne ikke ses samarbejde med styrker, der ikke overholdt menneskerettigheder eller humanitær folkeret. Han kan ikke genkende, at de skulle have et juridisk ansvar, såfremt de danske styrker undlod at gribe ind. De måtte ikke risikere danske soldaters liv i denne proces – så måtte man i stedet tage drøftelsen efterfølgende på ledelsesniveau med de irakiske styrker. Notitsens punkt 2, 1. afsnit, afspejler efter hans opfattelse, hvad der stod i magtanvendelsesdirektivets regler om handlepligt. Notitsens punkt 2, 2. afsnit, og 3. afsnit, 1. punktum, svarede også dertil, så længe sådanne handlinger kunne ske uden unødigt opofrelse. De skulle så vidt muligt gribe ind, og hvis man ikke kunne det, skulle det rapporteres. Han er dog ikke enig i Justitsministeriets vurdering af ansvar.

Forholdene var i august-september 2004 relativt fredelige, og der var et godt samarbejde i staben. Han anvendte meget af sin tid på markskadesager og på at tale med soldaterne, herunder for at sikre sig, at blandt andet budskaberne i ”soldatens kort” var ”trængt igennem” til soldaterne. Pernille Hedin forblev i lejren tre-fire dage efter vidnets ankomst for at overdrage opgaver til vidnet. Han husker ikke indholdet af overdragelsen.

Det er korrekt, at bataljonens primære opgave var at bidrage til sikkerhed og uddannelse af de irakiske styrker, således som han har forklaret til auditørrapport af 1. marts 2013, jf. tillægsekstraktens bind 2, side 692, næstsidste afsnit. Han var ikke direkte involveret i disse opgaver, men deltog på forskellige udgående aktiviteter, hvor han implicit var inddraget i opgaverne. Han deltog f.eks. i møder med chefer for de irakiske styrker. Behandling af fanger blev ham bekendt ikke drøftet på sådanne møder.

De havde mange besøg i den danske lejr under udsendelsen, herunder et besøg af medlemmer af Forsvarsudvalget og daværende forsvarschef Jesper Helsø. Han kan ikke huske,

om forsvarsministeren også deltog, men det er muligt. Der var selvfølgelig en briefing af medlemmerne af Forsvarsudvalget. Det ville være naturligt, hvis han også deltog i briefing, men han husker ikke, om han var til stede. Han husker ikke et besøg, hvor daværende forsvarsminister Søren Gade deltog.

Han erindrer ikke, at konfliktniveauet i området blev forværret i løbet af den periode, hvor hold 4 var udsendt. Han vidste, at der havde været skudtræfninger mellem den shiitiske mehdimilits og danske styrker, inden hold 4 blev udsendt. Han modtog under udsendelsen informationer om, at militsen blev trængt af andre militser. De mest magtfulde militser i området var shiamuslimske. Der var nogle ”spændinger under overfladen”, som de danske styrker ikke altid var i stand til at monitorere.

Han kan ikke huske, hvornår han første gang hørte om Operation Green Desert. De fik typisk information om forestående operationer en til to uger før operationen. I sin personlige dagbog har han den 22. november 2004 gjort bemærkning om Operation Green Desert. Han ville typisk høre om operationer i ”commandteamet” (operationssektionen), hvor operationer blev drøftet. John Dalby afholdt møder med sektionslederne, hvor vidnet også deltog. Han ville i forbindelse med tilrettelæggelsen af operationer typisk ”stå på sidelinjen” og vurdere, om operationen gav anledning til særlige juridiske opmærksomhedspunkter. Han koncentrerede sig således om det juridiske, som han også har forklaret til auditørrapporten. Han ville skrive sådanne opmærksomhedspunkter ind i et dokument om magtanvendelse, som derefter ville indgå som annekset til operationsordren. Han udarbejdede altid et sådant annekset og må derfor også have udarbejdet et til brug for operationsordren for Operation Green Desert. Denne operation var juridisk set en relativt ukompliceret opgave. Han mindes ikke konkrete drøftelser om vidnets annekset. Der forelå allerede et magtanvendelsesdirektiv, ”førerens kort” og ”soldatens kort”. Vidnet havde derfor alene behov for at udarbejde selvstændige bidrag, hvis operationen indebar afvigelser i forhold hertil. Udarbejdelsen af annekset har været hans hovedopgave. Ifølge vidnets dagbog var der også en del drøftelser af operationen den 24. november 2004, men dette behøvede ikke at forudsætte, at vidnets annekset var færdigudarbejdet. Der var et behov for indhentelse af dommerkendelser til brug for operationen. Han erindrer ikke, om han udarbejdede flere udgaver af annekset, og kan ikke huske, hvornår han færdiggjorde det.

Ifølge vidnets optegnelser i dagbogen vågnede han ca. kl. 2.30 om natten den 25. november 2004. De kørte ud af den danske lejr omkring kl. 5.00 om morgenen. Det var lidt sent,

for normalt tilstræbte de at være ude ved mål inden kl. 5.00, fordi morgenbøn i moskeerne begynder omkring dette tidspunkt. Det var først og fremmest den irakiske nationalgarde (ING), der sammen med TSU skulle udføre operationen. De danske styrkers primære opgave var at hjælpe disse styrker til at varetage sikkerheden i landet. Hans forklaring til auditørrapporten, jf. tillægsekstraktens bind 2, side 692, 6. afsnit, kan måske tolkes som udtryk for en vis skepsis i forhold til de irakiske styrkers behandling af fanger, men det var ikke en problemstilling, som prægede de danske styrkers hverdag. Inden udsendelsen var de jo på hold 4 også blevet pålagt ikke at overdrage tilbageholdte til irakiske styrker. De var opmærksomme på, at der var fraktioner inden for de irakiske styrker, der kunne have en politisk agenda. Snakken blandt udsendte gik på, at man som civil iraker i irakiske styrkers varetægt kunne risikere at blive udsat for overgreb. Han vil som vidne dog gerne understrege, at han ikke selv har overværet overgreb begået af irakiske styrker.

Under Operation Green Desert befandt han sig ved forward command post sammen med John Dalby og formentlig en efterretningsofficer. Der kan også have været en tolk til stede. Han husker ikke betegnelserne for operationens forskellige mål. De kørte først ud til Camp Chindit ved Az Zubayr. Ifølge optegnelser i vidnets dagbog gik de første irakiske styrker ind omkring kl. 5.40. Der skete ikke meget, men på et tidspunkt hørte de skud. Der blev angiveligt skudt mod ING-styrkerne. Omkring kl. 10.00 eller 10.30 kørte de videre til et andet mål, CYAN 2. Ved dette mål var det TSU, der gik ind på målet, mens danske styrker sikrede udadtil. TSU kom ud med tilbageholdte personer, som blev behandlet ”lige efter bogen”. Man fandt under husundersøgelserne store mængder narkotika. Operationen havde ikke givet det store udbytte i forhold til mistænkte personer og konfiskerede våben, men hovedformålet var, at de irakiske styrker skulle udføre operationen. Danskerne skulle kun gribe ind, hvis operationen kom ud af kontrol, og der var ingen anledning hertil, så i den forstand var operationen en succes. Han kan ikke huske, at der under operationen kom andre soldater hen til forward command post. Anders B. Olesen var chef for spejdereskadronen. Han mindes ikke, at Anders B. Olesen på et tidspunkt aflagde rapport ved forward command post og i den forbindelse udtalte, at nogle irakere havde fået nogle ordentlige hug. Han har i sin dagbog anført, at de kom retur til Camp Danevang kl. 12.45. Han har endvidere anført, at det under aftenens debriefing blev oplyst, at indsatsen var blevet godt modtaget. Han hørte ikke om, at der skulle være blevet anvendt combat cameras under operationen. Ifølge vidnets dagbog for den 29. november 2004 blev operationen nævnt på Al-Jazeera. Han husker ikke, at operationen blev omtalt negativt i en lokal avis. I sin dag-

bog har han den 5. december 2004 omtalt en artikel, der blev offentliggjort i lokalavisen Al Manarah.

Advokat Christian Harlangs afhøring af vidnet blev afsluttet kl. 11.40.

Retsformanden tilkendegav, at vidnet vil blive indkaldt til at give møde for landsretten på et senere tidspunkt under hovedforhandlingen for at besvare spørgsmål fra sagsøgtes advokat.

Sagen drøftedes.

Advokat Christian Harlang oplyste i relation til tidsplanen for næste uge, at der er opnået enighed mellem parternes advokater om, at vidnet Jesper Møller-Pedersen den 27. februar 2018 afhøres om formiddagen af sagsøgernes advokater. Samme dags eftermiddag anvendes til sagsøgernes afhøring af vidnet Anders B. Olesen via videoforbindelse til den danske ambassade i Washington. Den 28. februar 2018 om formiddagen kontraafhøres vidnet Jesper Møller-Pedersen af sagsøgtes advokat. Den 13. marts 2018 kan sagsøgerne disponere over formiddagen til bevisførelse.

Sagsøgernes advokater anmodede i forlængelse heraf om rettens tilladelse til, at vidnet Anders B. Olesen afgiver forklaring via videoforbindelse til Den Danske Ambassade i USA beliggende i Washington, hvilket sagsøgtes advokat – med henvisning til sine indledende bemærkninger under dagens retsmøde – ikke havde yderligere bemærkninger til.

På denne baggrund, og da landsretten finder det hensigtsmæssigt og forsvarligt, at vidnet afgiver forklaring via videoforbindelse til den danske repræsentation i Washington, hvor forklaring endvidere vil kunne afgives under betryggende former, besluttede landsretten, at Anders B. Olesen skal afgive forklaring på denne vis, jf. retsplejelovens § 174, stk. 2, jf. § 192, stk. 6.

Sagen udsat til fortsat hovedforhandling den 27. februar 2018 kl. 9.30 i retssal 4, Bredgade 59.

Retten hævet kl. 12.00.

(Sign.)

— — —
Udskriftens rigtighed bekræftes. Østre Landsret, den 26-02-2018

Jens Jensen
kontorfuldmægtig